

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 17. maja 1882.

Obseg: O prenearedbi dednega nasledja pri kmetskem posestvu. (Dalje.) — Zakaj krave zvržejo? — Gospodarske novice. — Obrtniška novica. — Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. nov. 1881. (Dalje in konec.) — O tržaški razstavi. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. — Upor v spodnji Dalmaciji (to je, v Krivošiji), Hercegovini in Bosni. (Dalje.) — Popotne črtice. (Dalje in konec.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**O prenearedbi dednega nasledja pri kmetskem posestvu.**

(Dalje.)

Tako imenovana hanoveranska postava (Höferrolle) hoče zapreči delenje kmetskih posestev med dediče in le enemu izročiti posestvo; njemu bi pripadalo po tej postavi tudi več premoženja, kakor določuje naš dedni zakon. Ako bi se ta postava pri nas v Avstriji vpe-ljala, dosegli bi ž njo v resnici, da bi tu se posestva preveč ne mogla cepiti, ter bi tudi dediču posestva bilo mogoče na njem dobro izhajati, kar mu ni lahko, ako mora svojim sodedičem mnogo izplačati. Dosegli bi torej prvo in drugo že navedeno točko, nikdar pa tretje ne in ta je: sodediči prišli bi na ta način skorej ob vse sedanje pravice, kar bi bilo za vso državo slabo, kajti take razmere imele bi gotovo slab vpliv na vse družbinsko življenje.

Mi smo, kakor smo že prej povedali, proti razdelitvi posestva; mi smo tudi za to, da mora imeti isti, ki prevzame posestvo, nekoliko predstva pred svojimi sodediči, ker mora ravno on prenašati vse težave, sitnosti, skrbi in škodo gospodarstva; ko sodediči dobivajo brez vsega truda vžitek od svojih dedinskih deležev, kateri so navadno na posestvu vknjiženi (intabulirani) ali pa obstojé iz kapitala, ki je na obresti naložen.

Mi bi bili toraj teh misli, razdelitev kmetskih posestev v dedinskih slučajih na ta način obvarovati, da bi se sodediči z denarjem izplačali, ne da bi se oni potem na posestvo z visokimi obrestmi intabulirati zamogli, kajti ko je treba potem kapital, to je, dedinski delež, izplačati, pride posestnik navadno v največo stisko.

Profesor dr. Wilhelm predlaga, da bi se morali vsi dedinski dolgovi, ki nastanejo pri razdelitvi kmetskih posestev, spremeniti v neodpovedljive dolgove, namesto katerih bi se izdali za sodediče obrestni papirji, ki bi se leto za letom razdolževali (annuitete).

Lastnik tacega papirja zamenjal bi ga, kedar bi potreboval denar, da si na pr. nakupi kako posestvo ali pa prične kako obrtnijo.

Izpeljati morala bi pa to stvar na vsak način država, oziroma deželna vlada, in sicer na ta način, da bi se osnovala pri državnih ali pa pri deželnih denarniških uradih posebne denarnice za dedinske dolgove

(Erbschuldenkassen). Take denarnice naj bi izdajale obrestne papirje ter bi sprejemale tisti denar, katerega bi posestnik vsako leto v razdolževanje (amortizacijo) dedinskega dolga z drugimi davki vred vplačeval. Na ta način bilo bi mogoče, vsako leto več ali manj takega obrestnega papirja izžrebat (izlozati) in ga izplačati.

Nastal bi na ta način nov papir, ki bi bil podoben zastavnim listom in obligacijam zemljiške odveze. Tak papir imel bi gotovost in vsak, ki svoj denar rajše naloži gotovo, kakor pa na visoke obresti, bo si ga nakupil. Omeniti moramo, da bodo obligacije zemljiške odveze kmalu vse izplačane, toraj bi se na mesto njih lahko izdal nov papir ali nove dolžna pisma z enakim značajem, ki bi bil kapitalistom ravno tako priljubljen, kakor prej imenovane obligacije.

(Konec prihodnjich.)

Zakaj krave zvržejo? *)

Zvrženje zamore pri kravah več vzrokov imeti, katerih ni treba vseh tukaj navajati, ker jih kmetovalci iz lastne skušnje še precéj poznajo.

Navesti hočem le nekatere manj znane. Dostikrat zakrivi zvrženje od glivic napadena krma, posebno škodljivi so v tem obziru rženi rožički, snet in mokra rôsa. Rija ni tolikanj škodljiva.

Rženi rožički so, kakor znano, kar naravnost za odpravo sadu špeci-jelno sredstvo; če se torej v krmi nahajajo, je to brejim kravam prav škodljivo. Zato naj se skrbno pazi, da se sè zunjem, katero se brejim kravam v obliki debele moke — šrota — poklada, tudi rožičkov ne ponudi. Rožički se, razun na rži, tudi na drugih travah prikazujejo, in dostikrat v prav veliki množini. Kjer je to iz skušnje slučajno, naj se trava prav gotovo ali v pričetku cvetja, ali pa sredi cvetja pokosi, kajti s tako zgodnjo košnjo si svoje seno pred rožički obvarujemo, ker ti nastanejo še le po cvetju. Senožeti, katere se le enkrat kosijo, kosijo se navadno veliko pozneje kakor one, katere dajejo po dve ali celó tri košnje; vsled tega je kaj lahko mogoče, da postane seno enokošnih senožeti rožičkasto, drugo ne. Pa tudi na samo dvokošni senožeti postane senó lahko rožičkasto, in to potem, ako obstojé njene trave večinoma iz zgodaj dozorečih rastlin, kakor iz lisičjega repa, klop-

*) Iz družega letnika „Kmetovalca“.

čice itd. Posebno prva vrsta zori prav zgodaj, in navadno je uže takrat, kedar se s košnjo pričinja, več kakor na pol zrela. Toliko dozorjena trava pa ni samo malotečna, ona postane tudi kaj lahko rožičkasta, in jaz sem resnično v enem slučaju nič manj nego 110 rožičkov na enem samem stebelu seštel.

Klopčica pokaže tudi večkrat rožičke, ona ni sicer tako zgodnja, kakor lisičji rep, pa vendar zgodnejša kakor velika večina drugih trav. Vsled tega je tudi klopčica ob času navadne košnje, ako tudi ne prezorjena, pa vendar uže trda, in prav lahko je mogoče, da se na nji rožički nahajajo. Da se pa ne zarodé rožički na teh izvrstnih, zgodnjih rastlinah, zabranimo lahko s tem, da take senožeti v pomladi, kedar so iste rastline v cvetji, z ovcami ali tudi z govedo popasemo. Popasene rastline se v rašči toliko zadržé, da pozneje z drugimi vred dozoré; to pa zboljšuje senó, ter zabranjuje zarejo rožičkov. Pasti se pa ne sme predolgo, k večjemu do 20. aprila in ne premočno, ker v nasprotnem slučaju se tudi ostale sorte trav v rašči zadržé.

Kar se sneti tiče, veleva previdnost, da se pleve snetljave pšenice nikdar kravam ne pokladajo; pazi naj se posebno na pokladanje zelene krme. Na listji, posebno pa na steblih in klasju zelene turšice nahajamo mnogokrat neke bule, katere nastajajo vsled neke snetne glivice. Te bule so lahko prav majhne, kakor grah drobne, pa tudi lahko kakor otročja glava debele, od začetka bele, pozneje rudečkaste, konečno črno sive. V vseh štadijah razvijanja so te bule brejim kravam kaj škodljive, kar so direktne skušnje do dobrega dokazale; vsled tega naj se vedno, kedar se kravam zelena turšica poklada, vse bule, kar se dá, pazljivo odstranijo, kar velja od vsake domače sorte, in ne manj od ameriške zobate, ali od tako zvanega konjskega zoba.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Kmetijska podružnica Vipavska* imela bode dne 19. ob 3. uri popoldne v gostilni gosp. K. Dolenca v Vipavi občni zbor, h kateremu zaradi važnih zadev, o katerih se bode razpravljalo, predstojništvo vse podružnične p. n. ude najuljudneje povabi.

* *Kmetijska podružnica v Jesenicah* ima 18. t. m. svoj občni zbor. Na dnevnem redu je volitev novega predsednika in odbora.

* *Važno za sadjerejce!* Zoper mrčese, ki poškodujejo sadna drevesa, priporoča se nam tako zvani „Pichlerjev lim“ zoper mrčese. Rabi se ta lim tako, da se debla obvežejo z 10 do 12 centimetrov širokim papirjem, kateri se potem s tem limom namaže. Gosenice in mravlje obtičé na tem limu. Vsakih 14 dni mora se papir zopet namazati. Za 30 dreves zadostuje pol kilograma tega lima, ki stane 75 kr. ter se dobi pod naslovom: „L. Pichler, Obstgartenbesitzer in Unterlab Nr. 1 bei Retz“

Obrtniška novica.

* *Bohinjska ruda imenovana „Bauxit“*, katero so na Rudnici kopali, nehala se je iz Bohinja izvažati. Bohinjska dolina zgubi s tem mnogo zaslužka. Ta ruda se je izvažala na Nemško, kjer so iz nje izdelovali kovino „Aluminium“, galún in druge aluminijske soli. Kovina „Aluminium“ znana je uže iz časov Napoleona I. Ker je namreč ta kovina trikrat loža, kakor železo ter ima zraven tega vse lastnosti železa, nameraval je uže Napoleon izdelovati za svoje vojake iz te

kovine orožje. Pričeli so uže takrat delati to kovino iz rude, ki se imenuje „Kriolit“, ker Bannit a še poznali niso. Žalibog je izdelovanje te kovine tako drago, da je „Aluminium“ mogoče le rabiti za lepotinske stvari.

Rudo „Bauxit“ so prej poznali samo na Francoskem in Irskem, še le okoli petdesetega leta našli so jo na Bohinjskem, katero so nemški mineralogi „Wocheinit“ krstili. Sedaj se koplje ta ruda na Doljne-Avstrijskem in tudi v drugih krajih; zatoorej dobijo nemške tovarne lahko iz bližnjih krajev dosti te rude in si prevažanje iz Kranjskega, ki mnogo stane, prihranijo. Škoda bi bilo za Bohinjsko dolino, ako bi se ta ruda več ne uporabljevala. Opozorujemo obrtnike, katerim ne primanjkuje niti inteligence niti denarja, da se iz te rude lahko napravi tudi opeka, ki zdrži največo vročino (feuerfeste Ziegel) in pa Šmirgel. Taka opeka se posebno lahko in dobro prodajo.

Tudi v Polščici blizo Kroke nahaja se ta ruda; koplje jo tam gospod K. Pibrovec

E. K.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje in konec.)

Gospod Ogulin izreče, da je v imenu podružnice v Novem mestu (Rudolfovem) stavil tudi predlog, naj se poučni črtež slapenske sadjerejske in vinstvene šole dopolni s tem, da se v tej šoli teoretično in praktično uči metoda, kako se vinogradi z namešanim trsjem z malo škodo ali tudi brez škode navadnemu pridelku dadó presaditi v čisto trsje.

Gospod vodja Dolenec odgovori, da to, kar g. predgovornik želi, se v slapenski šoli uže leta vrši. On ne more družega reči, kot: cepite trte in jih pogróbajte, pa boste dospeli do boljšega.

Odbornik Murnik izreče željo, naj bi g. Ogulin o razstavi novomeški in o predlogu zastran vrboreje nekoliko obširneje poročal, ker je posebno predlog dotikajoč se vrboreje jako zanimljiv in važen.

Gosp. Ogulin na to poroča: Jaz sem hotel kratko govoriti, ker se je to poprej povdarjalo. Kmetijska podružnica v Novomestu je ukrenila, da napravi kmetijsko razstavo za okraj novomeški, krški in črnomaljski. Kar se tiče vin, je bil vspeh zeló dober, kajti 49 razstavljavcev je poslalo 53 vrst vina, katerih se je stavilo 18 v prvi razred, 36 v drugi, ostala razstavljená vina so prejela ničlo. Poudarjati mi je, da so razsojevalci sila strogo postopali, kar se ni godilo v vsaki vinnorejski razstavi, kar jaz iz lastnega opazovanja vem, kajti premovala so se uže marsikje vina, katerim je šla ničla. Obžalovati je le to, da naša razstava med velikoposesniki ni bila samo brez pospeševalcev, ampak štirje velikoposesniki nas niso ne le podpirali, temveč naravnost zavérali. Ti štirje gospodje so naravnost odpovedali se udeležitvi pri razstavi, kajti po njih mislih in besedah se je hotela s tem napraviti národna demonstracija, ne razstava, opomnja, meni nasproti prav nepotrebna, kajti jaz ne poznam ni modre, ni rudeče bôje, nego zgolj kmetijske interese in njih pospeševanje.

Kar se tiče delavnosti odbora za obrambo proti Phylloxeri, sem, podpirajoč svoj predlog o izobraženju mnogih izvedencev o Phylloxeri za Dolenjsko, narisal jo uže zeló obširno. Naznanil sem, da odbor napravi potne pouke in da je v vednem občilu z omikanimi.

prstjo pokrije. Razpoke in posedanje naj se s tlačanjem odpravijo, da ne pride zrak ali dež do zelenjave.

Če nam dež pri košnji detelje ali sena nagaja, nam taka skisana piča veliko koristi.

O slani.

(Dopis iz močvirja.)

Tri dni zaporedoma je bila slana, toda škodovala je le na visoki, slabo vdelani šotni plasti ležečim njivam, med tem, ko se fižol in krompir na nizkem izrezanem svetu za ta mraz zmenil ni. A nezgoda tudi tod izostala ni. Po burji na moč ohlajeni svet zmrznil je na vnebohoda dan popolnoma deloma 2 cm. na globoko. Na jasno vzhajajoče solnce poparilo je zgodnji krompir in fižol, kar ga je tačas zunaj bilo, ne samo do zemlje, ampak tudi v zemljo, rž, celó oves, detelje in bolj žlahne trave so poškodovane in od mraza tako ostrupene, da se je slabe letine bati. A tudi trdincem je mraz krompir posmodil, le na visokem in v zatišji ležečim njivam se mraz ne pozná.

Krompir si bo še opomogel tam, kjer prevelik ni bil in kjer mu je bilo dobro postreženo, a na pustih njivah in kjer je uže grme delal, ni kaj prida vžitka pričakovati. Na zlabih šotnih njivah je pa rž tako pozebila, da se je pričela sušiti. Zanimivo je, da je na požganem vgnojenem ter izrezanem svetu rastlina proti mrazu mnogo manj občutljiva, nego na slabo vdelanem šotnem. To gotovo od tod, ker se z udelovanjem in drobljenjem šote šotni poli moč jemlje, izpuhtevati vlago, katere je nepričeta šota kakor goba napojena.

Kaj je početi, da bi se tacih nezgod po moči ognili? Fižol, ki ni bil še ves zunaj, se posadi, a s krompirjem se ne dá tako delati, kajti ne vé se, kateri je popolnem ob moč prišel, in ko bi ga posadili zopet, pognal bi ozebljeni, kakor tudi na novo vsajeni, slednjič bi bila vsa njiva gosto preraščena, a mestu krompirja pridelale bi se šiške. Mnogo je tacih, ki trdijo v jeseni in spomladi pozno sejati, krompir in fižol saditi pa še le koncem meseca maja. Rž pozno sejana, porata le malokedaj, krompir pa nikoli, kajti ta ne dozori in pozno v jeseni, ko bi se mislilo, da je dozorel, se ga lupina ne drži, deloma segnjije na njivi, deloma v kleti, kar ga ostane, ima pa okus, kakor žajfa.

Fižol, ki potrebuje večinom 4 mesece in pol, da dozori, pozno sajen, ne dozori, če mu tudi na jesen mraz prizanese. Edino sredstvo tem nezgodam po moči v okom priti, je pridno usuševanje in umetno obdelovanje.

Dosedanje skušnje potrjujejo, da je krompir slednji čas prve dni majnika, fižol pa do srede majnika saditi, da sad popolnem dozori in da ga med rastjo rja ne zatare; len le malokedaj kaj pridelal.

Zakaj krave zvržejo?

(Konec.)

Najbolje zanesljivo si obvarujemo turšico teh bul, ako seme z bakrenim vitrijolom tako le pacamo ali lužimo: Na 275 litrov pšenice vzamemo $\frac{1}{2}$ kilograma bakrenega vitrijola, katerega moramo raztolči, v vroči vodi raztopiti, ter s toliko množino mrzle vode pomešati, da stopi tekočina, katera se v kak bedniček zlije, še za dobro dlan čez pozneje v njo vsuto pšenico. Vode potrebujemo v to svrhu blizo 103 litrov, in tako zadbimo blizo $\frac{1}{2}$ ‰ raztopline. Pšenico moramo večkrat premešati, vso na površje splavajočo pa posneti, ona ni

za seme dobra. Pšenico moramo celih 12 ur v tekočini pustiti, potem pa ven pobrati ter raztegnjeno večkrat pridno premešati. Po preteku malih ur je pšenica toliko suha, da jo zamoremo z roko, čez 24 ur pa tudi uže z mašino sejati. Močno snetljava pšenica se mora dalje časa, 14 do 16 ur tako lužiti. Kaljivoati $\frac{1}{2}$ ‰ raztopline, kakor to skušnje učé, čisto nič ne škodi, vendar ravnamo pametno, če ne rabimo za seme s parno mlatilnico izmlačene pšenice.

Od vseh sort mokre rose je posebno tako zvana „perenospora“ sumljiva. Ona se prikazuje navadno na spodnji strani listja, katero z neko belo skorjico prevlači. Pod drobnogledom spoznamo lahko, da obstoji cela skorjica iz drevnato razprostrtih glivičnih niti, katere rastejo iz dihalnih luknjic listja. Na vrhah posameznih odrastkov nastajajo tako zvane spore, organi, s katerimi se ta rastlina pomnožuje. Bolj kakor žitu so mokre rose grahu in grašici škodljive.

En vzrok zvrženja vse drugačne narave nastane pa tudi lahko, če pokladamo še tako izbrano klajo; on obstoji v normalnem sestavljanji krvi. Jasno je uže pričano, da postane v 5. do 7. meseci brejosti kri redno rudečih krvinih telesc revnejša; kri zgubi pa tudi lahko preveč telesc, kar bistveno pospešuje zvrženje. Kdor se hoče pred tako škodo kolikor mogoče zavarovati, ravna dobro, ako v letih in krajih, v katerih se zvrženje pogostoma prikazuje, kravam nekoliko železnega vitrijola ponudi, najboljše uže od 2. in 3. meseca naprej. Srednjim kravam se sme 3 do 4 grame na dan dati in to do 7. meseca brejosti. Vitrijol se v vodi raztopi, ter čez rezanico in sploh parjeno klajo zlije. Večkrat nastopi zvrženje tudi epidemično, vsled nekega okuženja, prouzročenega po prav majhnih glivicah „bakterijah“, katere se na maternici zbirajo in na to čudno šegačno uplivajo. Ta šegačljivost sega lahko globoko in prouzročuje zvrženje. Kjer se kaj enacega prikaže, je najboljšo, da se vsaka krava, o kateri se zamore soditi, da bode zrvгла, koj od drugih v poseben hlev loči. Ako se je pa zvrženje vendar le v skupnem hlevu vršilo, potem se ne sme zamuditi vse izvržene dele koj odstraniti, jih globoko zakopati, kravo samo pa v drug hlev preseliti. Prostor, kjer je krava stala, se mora koj do čistega izkidati, osnažiti ter s karbolično kislino razkužiti; v ta namen zadostuje 1 del kisline na 80 do 100 delov vode. Kjer se zvrženje epidemično prikaže, bi tudi svetoval kravam po dvakrat na teden z volno gobo, pomočeno v tekočino obstoječo iz 1 grama salicilne kisline na 2 litra čiste deževnice maternice izpirati.

O pre naredbi dednega nasledja pri kmetskem posestvu.

(Konec.)

Ugovarjalo bi se lahko temu predlogu, da bi bil posestnik preveč obložen, ker bi moral zraven rednega davka plačevati tudi letne doneske za izplačevanje svojih sodedičev. Da bi bili posestniki v resnici nekoliko obloženi, je istina, ki se ne dá predrugačiti, ako hočemo pravice sodedičev varovati. Da bi pa to vsakoletno izplačevanje posestnika preveč ne težilo, napravila bi se stvar tako, da bi se tirjala od posestnika vsako leto le tako mala svota, da bi bil ves denar, katerega je dolžan svojim sodedičem izplačan (amortiziran), v kakih 25 do 40 letih. Se ve da bi se ta čas istim posestnikom, ki lahko preje plačajo, utegnil skrajšati. Ako bi se ves dolg raztegnil na 25 do 40 let, bila bi vsakoletna poplača tako nizka, da bi zaradi tega vsak vsaj nekoliko skrben gospodar lahko shajal.